

hujus systematis philosophice spectati persecuti sumus, satis, ut arbitramur, esse queunt ad probandum utrum nos æquo jure hoc systema in iis accensuerimus, quæ objective, seu per se (nil enim subjective seu de personis decernere volumus) veræ fidei susceptioni saltem indirecte obsistunt.

CAPUT II. De ratione cum fide.

Rationem humanam hæcenus ante fidem consideravimus: vidimus quippe quid illa recte adhibita ad hanc capessendam conferre valeat, quoque illa pacto viam divinæ fidei sternere, atque ad ejus, ut ita dicam, vestibulum, ducere possit ac debeat. Nunc quæ rationis partes sint, investigandum, dum ipsum fidei templum ac veluti penetralia ingressa, objecta ejus amplectitur ac proficitur. Ne vero quidquam idearum claritati desit in difficili ac salebroso admodum argumento, caput istud in duos item articulos dispertiemur, quorum alter intrinsecam fidei naturam ac constitutiva persequetur, alter vero de nexu fidem inter ac scientiam ac mutua relatione disceptabit.

ARTICULUS I. De fide in sua natura spectata.

Tametsi propositi nostri haud sit tractatum de fide conscribere, quod non pauci præclarissimi auctores summa cum laude jamdiu præstiterunt (1), necessarium nihilominus existimamus ad analysim varia ejusdem fidei constitutiva revocare ob multiplices errores, qui etiam in bonum finem postremis hæc temporibus oborti sunt illarum occasione controversiarum quæ in Germania potissimum et in Galliis agitari cœperunt. Etenim qui humanæ rationis imbecillitatem absolutam adstruunt, qui que contendunt scientias ac veritates rationales a fidei principiis dependere, e quibus efficiunt aliud quam fidei naturam cum scientia commiscere, et commune veluti quoddam formale principium in iis agnoscere? Sic qui a fide ipsa præviam omnem demonstrationem, seu evidentiam credibilitatis objecti excludere conantur, perinde ac si id libertati assensus objectis fidei præstandi officeret, veram fidei pervertunt naturam. Item qui inficiantur dari de eodem objecto posse fidem ac scientiam, perniciosas ipsi fidei inferunt consecutiones. Ex altera vero parte, qui demonstrationes illas, seu credibilitatis motiva veluti ultima fidei actus resolutiva spectant, hanc pure ra-

gere Dei attributa nisi quatenus id inservit scopo suo revelationis veritatem demonstrandi. Cetera ad dogmaticam remittit. Ex dictis porro patet quam merito ab Apostolica Sede Hermesii doctrina damnata sit circa Dei essentiali sanctitatem, justitiam, retributionem præmiorum et pœnarum inflictionem, circa Dei libertatem, etc., etc.

(1) Complures ex erroribus qui ætate hæc nostra circa hoc argumentum, quamvis etiam ex optima quandoque intentione, exorti sunt, profluxerunt ex neglectu horum fontium, in quibus apte pertractatæ reperiuntur pleræque questiones, quæ tanquam novæ magna idearum confusione reproducentur. Scholastici illi qui hodie parvi adeo fiunt ac negliguntur, intimos recessus hujus materiæ penetrant. Inter eos præter s. Thomam omnium principem, Suarezius, Vasquezus, Valentia, De Lugo, ceteris omissis, optime de ea meriti sunt, uti ex dicendis planum fiet.

tionalem ac humanam efficiunt. Rem igitur valde opportunam nos facturos judicamus, si in præsentis articulo continenti propositionum serie veram fidei naturam, ejusque constitutivorum analysim breviter complectentes, eam a contrariis erroribus pro virili tutemur.

PROPOSITIO I.— Fides in natura sua ac principio formali spectata essentialiter a scientia distinguitur.

Vix opus esset hanc propositionem attingere post ea, quæ fuse sumus in primo capite persecuti, legitima rationis jura independentem a fide vindicantes. Sed tamen quoniam hic directe non rationis, sed fidei natura in tuto ponenda est, rem sub alio aspectu breviter tractandam aggredimur.

Sic igitur propositam thesim evincimus: fides, ex dictis est assensus liber quem præbet intellectus divina gratia præventus et adjutus, ex imperio voluntatis a gratia item excitata, veritatis divinitus revelatis, ob Dei ipsius revelantis auctoritatem; quo fit, ut fides plane supernaturalis sit 1. ex principio eam gignente, nempe ex gratia quæ supervenit naturæ, quæque prorsus gratuita est (1); 2. ex objecto quod constituitur ab omnibus et solis veritatibus quas Deus homini patefacere dignatus est modo peculiari ab eoque plane distincto quo seipsum in naturæ operibus manifestat; 3. ex motivo, quod vocat, formale, quodque aliud non est aut esse potest quam Dei ipsius revelantis auctoritas, quæ includit summam ejus sapientiam, bonitatem ac veracitatem, quibus ipse nec decipi nec decipere potest; 4. ex fine demum ad quem datur, qui consistit in supernaturali leuitate, seu in intuitiva Dei visione ac fruitione, ad quam assequendam fide homo præparatur una cum reliquis virtutibus supernaturalibus, quæ ab ea veluti a radice ac fundamento dependent (2). Contra vero ratio ex qua naturalis scientia acquiritur 1. homini insita est ab ipsa constitutione sua, cum hic natura sua sit ens intelligentia ac ratione maxime præditum; 2. objecta habet huic intelligentiæ plane consentanea sibi que propria, id quod a nobis in primo capite pluribus vindicatum est; 3. cognitiones ordinis sui acquirit per exercitium intelligentiæ suæ; 4. nec tandem se attollit nisi ad abstractivam Dei cognitionem ac naturalem amorem (3). Fides igitur ac ratio, ac proinde scientia natura sua ab invicem toto cœlo discriminantur.

Rursum, si fides ac scientia essentialiter non dis-

(1) Hæc fidei catholice doctrina est quæ adstruit adversus pelagianos, uti ostendimus in tract. De gratia, et constat præterea ex non paucis damnatis propositionibus Baii, præcipue vero prop. 1. 2. 3. 4. 5. 7. 9.

(2) Cf. Suarez tract. De triplici virtute theologica. tract. De fide disp. 1, sect. 1 et 2. necnon Bolgenti L'economia della fede cristiana. Brescia, 1790. cap. 1, art. 11.

(3) Huc etiam refertur prop. 54. Baii, qui utrumque ordinem confundebat dicens: « Distinctio illa amoris (ac proinde duplicis cognitionis Dei naturalis ac supernaturalis), naturalis quo Deus amatur ut auctor naturæ, et gratuiti quo Deus amatur ut beatorum, vana est et commentitia, et ad illudendum sacris litteris, et plurimis veterum testimoniiis excogitata. »

tinguerentur, in plura dilaberemur absurda. Etenim 1. quoties peccaremus in scientiam, toties in fidem ipsam peccare dicendi essemus. 2. Homo sine revelatione facultatibus suis naturalibus uti non posset, atque a dono superaddito et adventitio omninoque gratuito scientiæ mere naturalis principia unice dimanarent.

Accedit quod Ecclesia supponat dari infideles negativos seu omni prorsus supernaturali revelatione destitutos. Atqui si isti in omnimoda veritatum metaphysicarum ac moralium ignoratione versarentur, id quod consequitur ex sententia quam refellimus, exleges omnino essent, nec unquam vere peccare possent. Hæc autem rationis non minus lumini adversantur quam sanæ catholice doctrinæ.

Demum id ipsum conficitur conditione revelationis supernaturalis inspecta. Post protoparentum lapsum divino beneficio data est homini revelatio, ut in eo repararetur status ille gratuitus supernaturalis justitiæ a qua exciderat per peccatum (1). Hæc porro revelatio utpote tota objectiva ac superaddita poterat homini dari vel non dari, data vero ab homine conservari poterat aut amitti, uti plures imo plerique eam reipsa amiserunt aut saltem fœde corruerunt, quin propterea omnis in iisdem naturalium veritatum cognitio defecerit. Quamvis enim primitiva revelatio, præter objecta solius ordinis supernaturalis, plura complecteretur, quæ natura sua ordinis naturalis sunt, id tamen non absoluta necessitate factum est, quasi homo in physica fuerit impotentia objecta ejusmodi per se cognoscendi; sed ex divina plane dispensatione, quæ hoc pacto hominum plerorumque consulti sive ingenii tarditati, sive deceptionis facilitati, qua veris sæpe falsa intermiscuntur, sive impedimentis quibus major hominum pars a profundo veritatis detinetur studio, aliisque demum ejusmodi difficultatibus aut incommodis benigne prospexit: ex quibus omnibus jure merito inferunt theologi revelationis necessitatem etiam quoad naturalis ordinis veritates. Ceterum revelatio veritatum presso sensu supernaturalium ea est, quæ hominem ex parte objecti ad supernaturalem ordinem elevat, quibusque credendis fide theologica opus est. Cum igitur hæc gratuito supervenerit homini, atque ab eo amitti aut respui possit, aperte consequitur eam omnino rationalem transcendere naturam, nec ab ea posse veritates illas sive metaphysicas, sive morales pendere, quarum si omnis homini detraheretur cognitio, natura ejus rationalis ac intelligens destruat necesse est. Veritates proinde supernaturales homo credit, naturales autem cognoscit etiam, aut saltem cognoscere potest.

(1) Cum de revelatione homini lapso facta hic disserimus, haud intendimus excludere revelationem quæ facta homini fuerit ante peccatum. Certum enim est Deum se modo supernaturali manifestasse homini innocenti, eumque fuisse allocutum; sed cum illa revelatio non sit ad propositum nostrum, ideo coarctavimus sermonem nostrum ad revelationem homini datam post lapsum, quia hæc sola spectat ad ordinem reparationis humanæ de quo disserimus.

Uberrima tum sacrarum Litterarum, tum patrum auctoritate hæc firmare possemus: ast hæc jam a nobis præoccupata fuerunt in superiore capite; ne proinde actum agamus ad ea loca remittimus. Ob eandem plane rationem, atque ut brevitati studeamus, difficultates quæ in hanc thesim urgeri possent, omittimus. Eæ quippe in illas fere reciderent, quæ propositæ in cit. capite fuerunt, ac satis abunde ibidem solutæ.

PROPOSITIO II.— Licet motiva credibilitatis extrinsecam pariant objectorum fidei evidentiam, nunquam tamen constituere possunt motivum formale actus fidei.

Eos impetit propositio, qui perperam prærequisitam motivorum credibilitatis cognitionem et persuasionem ad prudentem præbendum fidei assensum cum fide ipsa confundunt, ejusque formali motivo, quasi nempe fides ipsa in se spectata in extrinsecam illam objectorum evidentiam resolveretur, aut formale motivum actus fidei ab eadem evidentia constitueretur. Porro toto cœlo istos a vera fidei notione abluere facile colligitur ex iis quæ in præcedenti propositione de principio, effectu, motivo formali ac fine fidei theologice disserimus.

Etenim cum actus fidei debeat necessario et ab intrinseco supernaturalis esse, fieri nunquam potest ut constituatur aut eliciatur tanquam ex principio formali ab evidentia motivorum credibilitatis, quæ ex se tota naturalis est, et naturalem parit certitudinem aut persuasionem.

Insuper actus fidei talis est, ut infallibilem objectivamque certitudinem secum ferat, quæ naturalem quamvis superet certitudinem. Jam vero ejusmodi certitudo fructus esse nequit humanæ cujuscumque disquisitionis, aut industriæ, sed non nisi a divina gratia, seu principio supernaturali produci in nobis potest, innitique prorsus auctoritati debet divinæ.

Huc accedit, quod ejusmodi credibilitatis motiva, quæcumque demum sint, non nisi extrinsecam evidentiam, ut innuimus, efficere queant; actus vero fidei feratur in objecta, quæ non intrinseca modo evidentia destituta sunt, sed sunt nobis obscura ac rationi nostræ impervia, cum eam excedant, ejusmodi sunt mysteria, et objecta spei nostræ, quæ in futura scilicet expectatione consistunt. Quæ de causa fides ab Apostolo definita est, sperandarum substantia (gr. ὑπόστασις) rerum, argumentum non apparentium; quibus propterea intellectus noster firmiter assentire debet eis que adhærescere perinde ac si intrinsecam ipsorum evidentiam haberet, eaque intuitive cer-neret.

Demum si fides theologica, de qua disserimus, resolveretur in evidentiam motivorum credibilitatis tanquam in formale motivum, conceptus ipse fidei theologice destrueretur; siquidem in principium humanum ac naturale resolveretur; ac fides esset prorsus philosophica ac rationalis; hinc jure merito rationalismi neoterica schola quam impugnamus, accusata est, quin unquam ab ejusmodi accusati-